

© T.C. Adalet Bakanlığı, 2015. Bu gayri resmi çeviri, Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü İnsan Hakları Daire Başkanlığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme'yi bağlamamaktadır.

© Republic of Turkey, 2015. Unofficial translation made by the Human Rights Department of the Ministry of Justice Directorate General for International Law and Foreign Relations This translation does not bind the Court.

© République de Turquie, 2015. Cette traduction non officielle a été faite par la Direction des Droits de l'Homme de l'Unité des Relations extérieures et juridiques du Ministère de la Justice. Elle ne lie pas la Cour.

Tematik Bilgi Notu – Olağanüstü Hallerde Yükümlülükleri Askıya Alma

Aralık 2015

İşbu Tematik Bilgi Notu, Mahkeme açısından bağlayıcı değildir ve tüm ayrıntıları içermemektedir.

Olağanüstü Hallerde Yükümlülükleri Askıya Alma

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 15. maddesi (olağanüstü hallerde yükümlülükleri askıya alma)¹, Taraf Devletlerin hükümetlerine, istisnai koşullarda, Sözleşme kapsamındaki belirli hak ve özgürlükleri koruma yükümlülüklerini geçici, kısıtlı ve denetimli bir şekilde

¹ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 15. maddesi (olağanüstü hallerde yükümlülükleri askıya alma) aşağıdaki gibidir:

“1. Savaş veya ulusun varlığını tehdit eden başka bir genel tehlike halinde her Yüksek Sözleşmeci Taraf, durumun kesinlikle gerektirdiği ölçüde ve uluslararası hukuktan doğan başka yükümlülüklerle ters düşmemek koşuluyla, bu Sözleşme’de öngörülen yükümlülüklerle aykırı tedbirler alabilir.

2. Yukarıdaki hüküm, meşru savaş fiilleri sonucunda meydana gelen ölüm hali dışında 2. maddeye [yaşam hakkı], 3. maddeye [işkence ve insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele veya ceza yasağı], 4. maddeye (fıkra 1) [kölelik ve zorla çalıştırma yasağı] ile 7. maddeye [kanunsuz ceza olmaz] aykırı tedbirlere cevaz vermez.

3. Aykırı tedbirler alma hakkını kullanan her Yüksek Sözleşmeci Taraf, alınan tedbirler ve bunları gerektiren nedenler hakkında Avrupa Konseyi Genel Sekreteri’ne tam bilgi verir. Bu Yüksek Sözleşmeci Taraf, sözü geçen tedbirlerin yürürlükten kalktığı ve Sözleşme hükümlerinin tekrar tamamen geçerli olduğu tarihi de Avrupa Konseyi Genel Sekreteri’ne bildirir.”

askıya alma imkânı sunmaktadır. Bu hükmün uygulanması, aşağıdaki usul ve esas koşullarına bağlıdır²:

⇒ askıya alma hakkına *yalnızca savaş zamanında veya ulusun varlığını tehdit eden başka bir genel tehlike halinde* başvurulabilir;

⇒ Devlet, *yalnızca durumun kesinlikle gerektirdiği ölçüde*, Sözleşme’de öngörülen yükümlülüklerle aykırı tedbirler alabilir;

⇒ Yükümlülüklerle aykırı tedbirler, *Devletin uluslararası hukuktan doğan başka yükümlülüklerine ters düşmemelidir*;

⇒ *Sözleşme’de öngörülen belirli haklar, yükümlülüklerle aykırı tedbir almaya izin vermez*:

Bu bağlamda Sözleşme’nin 15 § 2 maddesi, meşru savaş filleri dışında 2. maddeye, işkence ve insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele veya ceza yasağına, kölelik ve zorla çalıştırma yasağına ve “kanunsuz ceza olmaz” kuralına aykırı tedbirlerin alınmasına izin vermez; benzer şekilde, Sözleşme’nin 6 No’lu Protokolü’nün 1. maddesine (barış zamanında ölüm cezasının kaldırılması), Sözleşme’nin 13 No’lu Protokolü’nün 1. maddesine (ölüm cezasının kaldırılması) ve Sözleşme’nin 7 No’lu Protokolü’nün 4. maddesine (aynı suçtan iki kez yargılanmama ve cezalandırılmama hakkı) aykırı tedbirler alınamaz;

⇒ son olarak, aykırı tedbirler alma hakkını kullanan her Devlet, *Avrupa Konseyi Genel Sekreterine konu hakkında tam bilgi verir*.

Kesin veriler

Ukrayna, 5 Haziran 2015 tarihinde Avrupa Konseyi Genel Sekreterine, ülkedeki acil durum nedeniyle Ukrayna yetkili makamlarının Sözleşme’nin 3. maddesinde öngörülen belirli hakları askıya almak amacıyla Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 15. maddesini uygulamaya karar verdiklerini bildirmiştir.³

² Özellikle, bk. 1 Temmuz 1961 tarihli [Lawless/İrlanda \(no. 3\)](#) kararı, [hukuki değerlendirme kısmı] § 22: “Her bir Yüksek Sözleşmeciler Taraf Hükümeti, savaş zamanında veya ulusun varlığını tehdit eden başka bir genel tehlike halinde, yalnızca durumun kesinlikle gerektirdiği ölçüde ve uluslararası hukukta öngörülen diğer yükümlülüklerle ters düşmediği takdirde, Sözleşme’nin 15 § 2 maddesinde belirtilenler dışındaki yükümlülüklerine aykırı tedbirler alma hakkına sahiptir...”.

³ Bk. 10 Haziran 2015 tarihinde Genel Sekreterin internet sitesinde yayınlanmış olan [basın açıklaması](#).

Fransa yetkili makamları, 24 Kasım 2015 tarihinde Avrupa Konseyi Genel Sekreterine, Paris’te meydana gelen geniş çaplı terör saldırılarının ardından alınan ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’yle güvence altına alınan belirli hakların askıya alınmasını da kapsayan birtakım acil durum tedbiri hakkında bilgi vermiştir.⁴

Geçmişte, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne taraf sekiz Devlet (Arnavutluk, Ermenistan, Fransa, Gürcistan, Yunanistan, İrlanda, Türkiye ve Birleşik Krallık) yükümlülüklerini askıya haklarına dayanmışlardır.⁵ Bu Devletlerin dördü (Yunanistan, İrlanda, Birleşik Krallık ve Türkiye), alınan tedbirleri Sözleşme koşulları ışığında gerekçelendirmek zorunda kalmıştır (Bk. aşağıda).

Maddi koşullar

(1) Askıya alma hakkına yalnızca savaş zamanında veya ulusun varlığını tehdit eden başka bir genel tehlike halinde başvurulabilir

IRA (İrlanda Cumhuriyet Ordusu) ve muhalif gruplarının faaliyetleriyle başa çıkmak amacıyla 1957 yılında İrlanda tarafından Sözleşme’de öngörülen yükümlülüklerle aykırı olarak alınan tedbirler

Lawless/İrlanda (no. 3)

1 Temmuz 1961 (karar)

IRA (İrlanda Cumhuriyet Ordusu) üyesi olduğundan şüphelenilen başvuran bilhassa, hâkim karşısına çıkarılmadan, 1957 yılında Temmuz ayından Aralık ayına kadar İrlanda’da askeri tevkif kampında tutulduğunu ileri sürmüştür.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sözleşme’nin 15. maddesinin geneli bağlamında, “ulusun varlığını tehdit eden başka bir genel tehlike hali” ifadesinin asıl ve alışlagelmiş anlamının yeterince net olduğunu değerlendirmiştir: “**tüm nüfusu etkileyen ve Devleti oluşturan toplumun yaşam düzenine karşı bir tehdit teşkil eden istisnai bir kriz veya olağanüstü hal durumu**” (kararın 28. paragrafı (hukuki değerlendirme bölümü)). Mahkeme, İrlanda Hükümetinin, özel tutuklama yetkisini içeren 5 Temmuz 1957 tarihli Beyannamesini yayınlamasına neden olan olay ve koşulların, bu kavram doğrultusunda değerlendirildiğine kanaat getirmiştir. İrlanda Hükümeti, “ulusun varlığını tehdit eden genel tehlike” durumunu

⁴ Bk. 25 Kasım 2015 tarihinde Genel Sekreterin internet sitesinde yayınlanmış olan [basın açıklaması](#).

⁵ İlgili tedbirlerin kapsamına ilişkin detaylı bilgi için bk. Avrupa Konseyi Antlaşma Bürosu [internet sitesi](#).

etkenleri bir araya getirerek tespit etmiştir. Bu etkenler şunlardır: İrlanda Cumhuriyeti topraklarında anayasaya aykırı faaliyetler yürüten ve hedeflerine ulaşmak için şiddete başvuran gizli bir ordunun bulunması; bu ordunun Devlet toprakları dışında da faaliyet göstermesi ve dolayısıyla İrlanda Cumhuriyetinin komşusuyla olan ilişkilerini ciddi bir şekilde tehlikeye düşürmesi; terör eylemlerindeki, 1956 yılının sonbahar mevsiminde başlayıp 1957 yılının ilk yarısında da devam eden sabit ve korkutucu artış. Mevcut davanın koşulları ışığında Mahkeme, İrlanda Hükümetinin, ulusun varlığını tehdit eden başka bir genel tehlikenin mevcut olduğunu ilan etmesini haklı bularak, bu bağlamda, Sözleşme’de öngörülen yükümlülüklerine aykırı tedbirler almasına imkân veren Sözleşme’nin 15 § 1 maddesini uygulama hakkına sahip olduğunu değerlendirmiştir.

1967 yılında “Albaylar cuntası” zamanında Yunan Hükümeti tarafından Sözleşme’de öngörülen yükümlülüklerle aykırı olarak alınan tedbirler

Danimarka, Norveç, İsveç ve Hollanda/Yunanistan (“Yunan Davaları”)

5 Kasım 1969 (Avrupa İnsan Hakları Komisyonu raporu⁶)

Devrimci (askeri) bir hükümet, 21 Nisan 1967 tarihinde Yunanistan’daki yönetim şeklini devirmiştir. Yeni hükümet sonraki ay Avrupa Konseyi Genel Sekreterine, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 15. maddesi uyarınca, Yunan Anayasası kapsamında belirli hakları askıya aldıklarını bildirmiştir. Danimarka, Norveç, İsveç ve Hollanda Hükümetleri yapmış oldukları başvuruda, Yunan hükümetinin birtakım Sözleşme hükmünü ihlal ettiğini ve askıya alma tedbirlerine ilişkin 15. maddede öngörülen koşulların yerine getirilmediğini iddia etmişlerdir. Yunanistan, Avrupa İnsan Hakları Komisyonunun, devrimci bir hükümetin güç topladığı eylemleri kontrol altına alamayacağı gerekçesiyle, söz konusu meseleyi 15. madde kapsamında inceleme yetkisinin bulunmadığını ileri sürmüştür.

Avrupa İnsan Hakları Komisyonu, kendisinin yargı yetkisine sahip olduğunu ve mevcut durumda Sözleşme’nin **15. maddesinin uygulanabilmesi için koşulların oluşmadığını** ifade etmiştir. Komisyon özellikle, Yunanistan’ın ileri sürdüğü üzere ulusun varlığını tehdit eden genel bir tehlikenin (askeri cuntanın gücü ele geçirmesi) gerçekte söz konusu olmadığını gözlemlemiştir. Ayrıca, Yunan hükümetinin yasama tedbirlerinin ve idari uygulamalarının

⁶ Avrupa İnsan Hakları Komisyonu, 1954 yılının Temmuz ayından 1999 yılının Ekim ayına kadar Strazburg’da faaliyette bulunmuş olup, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi ile birlikte, Taraf Devletlerin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğini denetlemiştir. Mahkemenin 1 Kasım 1998 tarihinde daimi olmasıyla, Komisyon kaldırılmıştır.

Sözleşme hükümlerinden bazılarını ihlal ettiğini ve söz konusu tedbir ve uygulamaların Sözleşme'nin 15. maddesi kapsamında haklı gerekçelere dayandırılmadığını değerlendirmiştir.

1970lerin başında Kuzey İrlanda'daki duruma ilişkin terörist eylemlerinin ardından Birleşik Krallık tarafından Sözleşme'de öngörülen yükümlülüklerle aykırı olarak alınan tedbirler

İrlanda/Birleşik Krallık

18 Ocak 1978 (karar)

Davalı Hükümetin “İrlanda adasının her iki tarafında da meydana gelen en uzun ve en şiddetli terör kampanyası” şeklinde nitelendirdiği durumla mücadele etmek amacıyla, Kuzey İrlanda yetkili makamları, 1971 yılının Ağustos ayından 1975 yılının Aralık ayına kadar, birtakım hukuk dışı yakalama, tutuklama ve enterne eylemi gerçekleştirmiştir. Birleşik Krallık Hükümeti, olay zamanındaki söz konusu yetkiler hususunda, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine altı kez aykırı tedbir alma bildiriminde bulunmuştur. İrlanda Hükümeti özellikle, özgürlükten yoksun bırakmaya yönelik hukuk dışı tedbirlerin Sözleşme'nin 15. maddesiyle tam olarak bağdaşmadığını ve Sözleşme'nin 5. maddesini (özgürlük ve güvenlik hakkı) ihlal ettiğini öne sürmüştür.

Mahkeme, Sözleşme'nin 15. maddesinin yalnızca “savaş zamanında” veya “ulusun varlığını tehdit eden başka bir genel tehlike halinde” uygulanabildiğine vurgu yaparak, **söz konusu olağanüstü halin mevcut olduğunun davaya konu olaylardan anlaşılabilirliğini** değerlendirmiştir.

Brannigan ve McBride/Birleşik Krallık

26 Mayıs 1993 (karar)

İlgili dava, Birleşik Krallık tarafından Kuzey İrlanda ile ilgili olarak alınan Sözleşme'ye aykırı bir tedbiri konu almaktadır. IRA üyesi olduklarından şüphelenilen iki başvuran, Kuzey İrlanda'da polis tarafından yakalanarak gözaltına alınmıştır: birinci başvuran altı gün ve on dört buçuk saat boyunca, diğeri ise altı saat ve yirmi beş dakika boyunca gözaltında tutulmuştur. Her iki başvuran da, kısa sürede hâkim karşısına çıkarılmadıklarından şikâyetçi olmuşlardır. İngiliz Hükümeti, Birleşik Krallığın 23 Aralık 1988 tarihinde Sözleşme'nin 15. maddesi uyarınca yükümlülüklerini askıya alma hakkından faydalandığını beyan ederek,

Mahkemeden, Birleşik Krallığın Sözleşme'nin 5. maddesini (özgürlük ve güvenlik hakkı) ihlal etmediği yönünde karar vermesini talep etmiştir.

Mahkeme, *Lawless (no. 3)/İrlanda ve İrlanda/Birleşik Krallık* davalarında vermiş olduğu kararlara atıfta bulunarak ve Kuzey İrlanda ve Birleşik Krallıktaki terör saldırılarının boyutu ve etkileri hakkında kendisine ibraz edilen deliller ışığında değerlendirme yaparak, davanın koşulları kapsamında, ulusun varlığını tehdit eden genel bir tehlikenin gerçekten de bulunduğu kanaatine varmıştır.

Güvenlik güçleri ve yasadışı bir örgüt olan PKK (Kürdistan İşçi Partisi) üyeleri arasında meydana gelen çatışmaların ardından, Türkiye'nin güneydoğusu ilgili olarak 1990 yılında Türk Hükümeti tarafından Sözleşme'de öngörülen yükümlülüklerle aykırı olarak alınan tedbirler

Aksoy/Türkiye

18 Aralık 1996 (karar)

Türkiye'nin güneydoğusunda güvenlik güçleri ile PKK üyeleri arasında yaşanan kargaşa 1985 yılından beri şiddetli bir şekilde devam etmiştir. Mahkemenin davayı incelediği zamanda, Türkiye'nin bu bölgesinde yer alan on bir ilden onunda, 1987 yılından itibaren olağanüstü hal ilan edilmiştir. Başvuran özellikle, PKK teröristlerine yardım ve yataklık ettiği şüphesiyle 1992 yılında kanuna aykırı olarak tutulduğunu ileri sürmüştür. Türk Hükümeti, Türkiye'nin Sözleşme'nin 15. maddesi doğrultusunda 1990 yılında yükümlülüklerini askıya alma hususunda bildirimde bulunduğunu dikkate alarak, Sözleşme'nin 5. maddesinin (özgürlük ve güvenlik hakkı) ihlal edilmediğini ifade etmiştir. Hükümet bilhassa, Türkiye'nin güneydoğusunda ulusun varlığını tehdit eden genel bir tehlikenin mevcut olduğu konusunda başvuranın itirazda bulunmadığını ancak genel olarak, Sözleşme yetkililerinin ele alması gereken bir mesele olduğunu iddia ettiğini öne sürmüştür.

Mahkeme, mevcut deliller ışığında, Türkiye'nin güneydoğusunda meydana gelen **PKK terör eylemlerinin kapsam ve özel etkiler bakımından, söz konusu bölgede kuşkusuz ulusun varlığını tehdit eden genel bir tehlike teşkil ettiğini değerlendirmiştir.** Mahkeme, diğer hususların yanı sıra, her bir Taraf Devletin, “ulusunun varlığı” konusundaki sorumluluğu dâhilinde, ulusun varlığının “genel bir tehlike” ile tehdit edilip edilmediğini tespit etmesi ve eğer öyleyse söz konusu tehlikenin üstesinden gelebilmek için alınması gereken tedbirlerin derecesini belirlemesi gerektiğine vurgu yapmıştır. İlgili zamanın acil ihtiyacından doğrudan

ve sürekli haberdar olmaları nedeniyle ulusal makamlar, genel bir tehlikenin varlığı ve bu tehlikeyi ortadan kaldırmak için alınması gereken aykırı tedbirlerin mahiyeti ve kapsamı konularında karar verme hususunda uluslararası yargıçtan daha donanımlıdır. Bu nedenle, bu bağlamda ulusal makamlara geniş bir takdir payı bırakılmalıdır. Bununla birlikte, Devletlerin yetkisi de sınırsız değildir. Mahkeme, Devletlerin, durumun “kesinlikle gerektirdiği ölçünün” dışına çıkıp çıkmadıklarına karar vermelidir. Bu denetimi gerçekleştirirken Mahkeme, yükümlülükleri askıya alan tedbirlerin etkilediği hakların mahiyeti ve olağanüstü hale neden olan ve süresini belirleyen koşullar gibi faktörlere gerekli önemi vermek zorunda kalmıştır.

Amerika Birleşik Devletlerinde yaşanan “11 Eylül” terör saldırılarının ardından Birleşik Krallık tarafından Sözleşme’de öngörülen yükümlülüklerle aykırı olarak 2001 yılında alınan tedbirler

A. ve Diğerleri/Birleşik Krallık (no. 3455/05)

19 Şubat 2009 (karar – Büyük Daire)

Amerika Birleşik Devletlerine karşı yapılan 11 Eylül 2001 tarihli terör saldırılarının ardından, İngiliz Hükümeti, Birleşik Krallıktaki bazı yabancı ülke vatandaşlarının, El-Kaideye bağlı İslami terör operasyonlarına bir destek ağı sağladıkları ve dolayısıyla Birleşik Krallık için bir tehdit oluşturdukları kanaatine varmıştır. Söz konusu yabancı ülke vatandaşlarının bir kısmı kendi ülkelerinde kötü muameleye maruz bırakılacakları yönünde bir riskin mevcut olması nedeniyle sınır dışı edilemediğinden, Hükümet, Dışişleri Bakanının ilgili kişilerin Birleşik Krallıkta yaşamasının ulusal güvenlik açısından bir tehlike oluşturduğuna inanması ve bu bağlamda da söz konusu kişilerin “uluslararası terörist” olduğundan şüphelenmesi nedeniyle, bu kişilerin tutuklanmasına izin veren genişletilmiş bir yetkinin oluşturulması gerektiğini değerlendirmiştir. Hükümet bu tutukluluk tablosunun Sözleşme’nin 5 § 1 maddesine (özgürlük ve güvenlik hakkı) uygun olmayabileceğini düşündüğünden, “uluslararası şüpheli teröristler” olarak nitelendirilen ve ilgili zamanda Birleşik Krallıktan sınır dışı edilemeyen yabancı ülke vatandaşlarını tutuklama yetkisini içeren, 2001 yılında yürürlüğe girmiş Terörle Mücadele, Suç ve Güvenlik Kanunu’nun 4. maddesini öne sürerek, Sözleşme’nin 15. maddesi uyarınca, yükümlülüklerini askıya alma bildiriminde bulunmuştur. 11 başvuran, kanuni mekanizma uyarınca yüksek güvenlik rejimine tabi tutulduklarından şikâyetçi olmuş ve söz konusu zamanda ulusun varlığını tehdit eden genel bir tehlikenin söz konusu olmadığını ileri sürmüşlerdir. Başvuranlar iddialarını desteklemek adına üç temel noktaya değinmişlerdir:

birincisi, olağanüstü hal mevcut değildi ve yakında olacağına dair belirti yoktu; ikincisi, tutuklulukları geçici değildi ve üçüncü olarak da, Sözleşme’de öngörülen yükümlülüklerini aklıya almayan diğer Devletlerin uygulamaları ve diğer ulusal ve uluslararası organların görüşleri, genel bir tehlikenin mevcut olmadığını göstermişti.

Mahkeme, ulusun varlığını tehdit eden genel bir tehlikenin mevcut olduğunu kabul etmiştir. Dışişleri Bakanı, Birleşik Krallığa karşı yapılması planlanan ciddi terör saldırıları tehdidinin söz konusu olduğunu göstermek amacıyla yerel mahkemeler önünde delil sunmuştur. Ek olarak, Özel Göçmen Temyiz Komisyonuna gizli deliller sunulmuştur. Ulusal yargıçlardan biri hariç hepsi, tehlikenin mevcut olduğunu kabul etmiştir. Sözleşme’de öngörülen yükümlülüklerle aykırı tedbirlerin alındığı zamanda Birleşik Krallıkta herhangi bir El-Kaide saldırısının meydana gelmemiş olmasına rağmen, Mahkeme, ulusal yetkili makamların, yakında böylesi bir saldırının meydana gelebileceği konusundaki korkularından dolayı eleştirilmesine anlam verememiştir. Devlet, bir felakete ilişkin tedbir almak için felaketin meydana gelmesini beklememelidir. Ulusal yetkili makamlar, tehdidi mevcut bilgiler ışığında değerlendirme konusunda geniş bir takdir yetkisine sahiptir. Bu hususta, yürütme organı ve Parlamentonun kararına ağırlık verilmelidir. Ayrıca, tehlikeli bir durumun mevcut olduğuna dair delillerinin incelenmesi konusunda daha donanımlı olan ulusal mahkemelerin görüşleri de dikkate alınmalıdır.

(2) Devlet, yalnızca durumun kesinlikle gerektirdiği ölçüde, Sözleşme’de öngörülen yükümlülüklerle aykırı tedbirler alabilir

Lawless/İrlanda (no. 3)

1 Temmuz 1961 (karar)

Başvuran, diğer hususların yanı sıra, Kuzey İrlanda’nın 1957 yılındaki durumunun Sözleşme’de öngörülen yükümlülüklerin askıya alınmasını haklı kılmasına rağmen, bunun uygulanmasının ve 1940 yılında yürürlüğe giren Devlete Karşı Suçlar (Değişiklik) Yasası’nın II. Bölümünün yürürlüğe konulmasının, durumun kesin gereklilikleri bakımından orantısız olduğunu iddia etmiştir. İrlanda Hükümeti, 1940 Yasası’nın II. Bölümü uyarınca alınan tedbirlerin, mevcut davanın koşullarına göre, Sözleşme’nin 15 § 1 maddesi doğrultusunda kesinlikle gerekli olduğunu öne sürmüştür.

Mahkeme, İrlanda Hükümetinin IRA ve IRA’dan ayrılanların oluşturdukları grupların faaliyetlerini ele almak için kullanabileceği yolların (adi hukukun uygulanması veya özel ceza

mahkemelerinin kurulması) hiçbirinin, 1957 yılında İrlanda’da mevcut olan durumun ele alınmasına veya barışın ve düzenin yeniden sağlanmasına imkân verecek nitelikte olmadığını gözlemlemiştir. İlgili zamandaki koşullara göre Mahkeme, 1940 Yasası uyarınca terör şüphelilerinin hâkim karşısına çıkarılmadan tutuklanmasının ve söz konusu idari tutukluluk sisteminin işleyişine ilişkin **suiistimallerin önlenmesine yönelik birtakım tedbirlerin** uygulanmasının (örn. Parlatentonun sürekli olarak denetlemesi, bir “Tutukluluk Komisyonunun” oluşturulması ve herhangi bir yasadışı eyleme katılmayacağını taahhüt eden bir tutuklunun serbest bırakılacağına dair söz verilmesi), Sözleşme’nin 15. maddesinin anlamı dâhilinde, tamamen durumun gerekliliklerine göre alınmış bir tedbir olarak nitelendirilebileceğini değerlendirmiştir. Diğer bir deyişle, ilgili zamandaki koşullar söz konusu tedbirin alınmasını gerektirmiştir.

Başvuranın özel durumuna bakıldığında, 1940 Yasası’yla **İrlanda Hükümetine verilen tutuklama yetkilerinin başvuran aleyhinde kullanıldığına** veya Sözleşme’nin 18. maddesinin anlamı dâhilinde **bu yetkilerin amacı dışında kullanıldığına** ya da Sözleşme’nin 15. maddesinin anlamı dâhilinde ilgili zamandaki durumun kesinlikle gerektirdiği tedbirin ötesine geçildiğine dair herhangi bir bulgu söz konusu değildir. Ek olarak, İrlanda Hükümeti başvurana, “İrlanda Anayasası’na ve Kanunlara riayet edeceğini” ve yasadışı olduğu beyan edilen herhangi bir örgüte üye olmayacağını veya bu örgütlere yardım etmeyeceğini yazılı olarak taahhüt etmesi halinde, serbest bırakılabileceğini bildirmiştir. Başvuran bu teklifi kabul etmiş ve ilgili taahhüdü vermesi üzerine hemen serbest bırakılmıştır.

İrlanda/Birleşik Krallık

18 Ocak 1978 (karar)

İrlanda Hükümeti, Kuzey İrlanda’da 9 Ağustos 1971 tarihinden 1975 yılının Mart ayına kadar kanuna aykırı olarak özgürlükten yoksun bırakmaya izin veren bir yetkinin kullanılmasının, durumun “kesinlikle gerektirdiği ölçüyü” aştığını değerlendirirken, İngiliz Hükümeti aksini savunmuştur.

Mahkeme, davaya konusu meseleyle ilgili olarak Sözleşme’nin 15. maddesi uyarınca Devletlere geniş bir takdir yetkisinin tanındığını kaydetmiştir. Mahkeme, diğer hususların yanı sıra, her bir Taraf Devletin, “ulusunun varlığı” konusundaki sorumluluğu dâhilinde, ulusun varlığının “genel bir tehlike” ile tehdit edilip edilmediğini tespit etmesi ve eğer öyleyse söz konusu tehlikenin üstesinden gelebilmek için alınması gereken tedbirlerin derecesini belirlemesi gerektiğine vurgu yapmıştır. İlgili zamanın acil ihtiyacından doğrudan ve sürekli

haberdar olmaları nedeniyle ulusal makamlar, genel bir tehlikenin varlığı ve bu tehlikeyi ortadan kaldırmak için alınması gereken aykırı tedbirlerin mahiyeti ve kapsamı konularında karar verme hususunda uluslararası yargıçtan daha donanımlıdırlar. Bununla birlikte, Devletlerin yetkisi de sınırsız değildir. Mahkeme, Devletlerin, durumun “kesinlikle gerektirdiği ölçünün” dışına çıkıp çıkmadıklarına karar vermelidir. Mevcut davada Mahkeme, Taraf Devletlere tanınan takdir yetkisini göz önünde bulundurarak, Sözleşme’nin 15 § 1 maddesinin anlamı dâhilinde, Birleşik Krallığın durumun kesinlikle gerektirdiği tedbirin ötesine geçtiği yönünde bir bulguya varmamıştır.

Brannigan ve McBride/Birleşik Krallık

26 Mayıs 1993 (karar)

Mevcut davada başvuru, yükümlülükleri askıya alma bildirimini, 29 Kasım 1988 tarihli *Brogan ve Diğerleri/İngiltere* kararının verilmesinden hemen ardından yapılmıştır. Bahse konu kararda, başvuruların derhal bir yargıç karşısına çıkarılmamaları nedeniyle, İngiliz Hükümetinin Sözleşme’nin 5 § 3 maddesini (özgürlük ve güvenlik hakkı/makul sürede yargılanma veya tutuksuz yargılanma hakkı) ihlal ettiğine hükmedilmiştir. Mahkeme, askıya alma bildirimini incelerken, özellikle söz konusu yakalama ve tutuklama yetkisinin 1974 tarihinden beri hâlihazırda yürürlükte olduğunu dikkate almak zorunda kalmıştır.

Mahkeme, mevcut davadaki ana meselenin, terör şüphelilerinin yedi güne kadar tutulmasına olanak veren bir yetkiden ziyade, bu yetkinin herhangi bir yargı kararı olmaksızın uygulanması olduğunu kaydetmiştir.

İlk olarak, yükümlülükleri askıya alma girişimine gerçekten de acil bir durum karşısında başvurulup başvurulmadığı hususu değerlendirildiğinde; adli bir karar olmaksızın tutukluluğun uzatılmasına hükmeden yetkinin kullanılması ve 23 Aralık 1988 tarihinde askıya alma kararının verilmesi açıkça acil bir durumun söz konusu olmasıyla bağlantılı olduğundan, askıya alma girişiminin hakikate dayalı bir karşılık olmadığına dair herhangi bir işaret yoktur. Askıya alma tedbiri için koşulların henüz oluşmamış olduğu konusunda yapılan değerlendirme kapsamında, Hükümetin gelecekte Sözleşme’den doğan yükümlülüklerle daha fazla riayet edilmesini sağlamanın bir yolunun bulunup bulunamayacağı hakkında bir inceleme yapmaya karar vermiş olması nedeniyle, askıya alma tedbirinin geçerliliği sorgulanamamıştır.

Nitekim böyle bir etki süreci, yalnızca, acil durum tedbirlerine yönelik ihtiyacın devamlı olarak incelenmesini öngören Sözleşme’nin 15 § 3 maddesi ile uyumluluk bağlamında

varlığını sürdürmemiş, aynı zamanda ölçülülük kavramı çerçevesinde de zımni olarak mevcut olmuştur.

Tutukluluk süresinin uzatılmasına ilişkin adli kontrolün bulunmamasının haklı gerekçelere dayandırılıp dayandırılmadığı konusunda Mahkeme, diğer hususların yanı sıra, ilgili zamanda mevcut olan acil bir durumun ele alınması bağlamında en uygun veya yararlı tedbirlerin hangileri olduğuna dair görüş bildirme görevinin kendisine ait olmadığını, bu kapsamda görüş bildirmesi gerekenin, terörle mücadelede etkili tedbirlerin alınması ve bireysel hakların gözetilmesi arasında denge kurulması konusunda doğrudan sorumluluk sahibi olan Hükümet olduğunu belirtmiştir. Yargı sisteminin zayıf ve terör saldırılarına karşı savunmasız olduğu Kuzey İrlanda'da, yargının bağımsızlığına olan kamu güveni Hükümet tarafından büyük önem verilen bir mesele olmuştur. Bu hususlar ışığında, hüküm süren koşullar kapsamında Hükümetin adli kontrol aleyhinde karar verirken yargı yetkisini aştığından bahsedilemez. Son olarak, görevin kötüye kullanılmasına karşı tedbirler bağlamında Mahkeme, bu tedbirlerin var olduğunu ve keyfi tavırlara ve hücre hapsine karşı önemli bir koruma tedbiri oluşturduğunu değerlendirmiştir. Temel tedbirlere ek olarak, yürürlükteki kanunların uygulanması düzenli olarak bağımsız incelemeye tabi tutulmuş olup, 1989 yılına kadar düzenli olarak yenilenmiştir.

Mevcut davada Mahkeme, **Kuzey İrlanda'daki terör tehlikesinin niteliğini, yükümlülükleri askıya alma hakkının kapsamının kısıtlı olmasını ve bunu destekleyici sebepleri** ve aynı zamanda **görevin kötüye kullanılmasına karşı alınmış olan temel tedbirleri göz önünde bulundurarak, İngiliz Hükümetinin koşulların kesin olarak askıya alma tedbirini gerektirdiği yönünde bir kanaate vararak takdir yetkisini aşmamış olduğunu** değerlendirmiştir.

Aksoy/Türkiye

18 Aralık 1996 (karar)

Mevcut davada başvuran, herhangi bir yargıç veya yargı mensubu huzuruna çıkarılmadan en az on dört gün tutulmuştur. Türk Hükümeti, dışarıdan destek alan bir terör örgütünün kontrolündeki geniş bir bölgede gerçekleştirilen polis incelemeleri gereğince söz konusu tedbirin alındığını ileri sürerek, bu tedbiri haklı gerekçelere dayandırmaya çalışmıştır. Başvuran, Türkiye'nin yükümlülüklerini askıya almasının geçerliliğine karşı genel itibariyle detaylı görüş sunmamakla birlikte, Türkiye'nin güneydoğusunda şüphelilerin herhangi bir adli denetime tabi tutulmaksızın on dört gün veya daha fazla süre gözaltında tutulmasının gerekliliği konusunda şüphe duymuştur. Başvuranın görüşüne göre, Türkiye'nin bu

bölgesindeki hâkimler, tutukluluk halinin kanuna uygunluğunu daha sık aralıklarla inceleyebilselerdi veya söz konusu hâkimlerin böyle bir yükümlülükleri bulunsaydı, herhangi bir riske girmeyeceklerdi.

Başvuranın yargısal bir denetim olmaksızın tutulduğu süreyle ilgili olarak Mahkeme, **Türk Hükümetinin** Türkiye'nin güneydoğusundaki **terörle mücadelenin neden yargının müdahalesinin yerine getirilmesini engellediğine dair detaylı herhangi bir gerekçe göstermediğini** gözlemlemiştir. Mahkeme, terör suçlarının soruşturulmasının yetkili makamlar açısından kuşkusuz özel problemler teşkil ettiğini değerlendirmekle birlikte, bir şüphelinin, yargı müdahalesi olmaksızın, on dört gün boyunca tutulmasının gerekli olduğunu kabul edebileceği bir gerekçe görmemiştir. Bu süre oldukça uzun olup, başvurunu, özgürlük hakkına keyfi olarak müdahale edilmesine ve işkenceye maruz bırakılmasına karşı savunmasız kılmıştır. Türk hukuk sisteminin sağladığı güvenceler ile ilgili olarak **Mahkeme**, Türkiye'nin güneydoğusundaki **ciddi terör meselesini** ve Devletin bu meseleye karşı etkili tedbirler alırken karşılaştığı zorlukları **dikkate almıştır. Ancak, başvuranın** terör suçlarına karıştığı şüphesiyle, **herhangi bir hâkim veya yargı mensubu karşısına çıkarılmaksızın**, on dört gün veya daha fazla süre **hücre hapsinde tutulmasının, söz konusu durum kapsamında kesinlikle gerekli olduğuna ikna olmamıştır.**

Ayrıca bk. diğer kararlar arasında, 23 Eylül 1998 tarihli **Demir ve Diğerleri/Türkiye** kararı; 17 Haziran 2003 tarihli **Nuray Sen/Türkiye** kararı ve 21 Şubat 2006 tarihli **Bilen/Türkiye** kararı.

A. ve Diğerleri/Birleşik Krallık (no. 3455/05)

19 Şubat 2009 (karar – Büyük Daire)

Lordlar Kamarası, 16 Aralık 2004 tarihli kararıyla, başvuranların Sözleşme'nin 15 maddesi uyarınca 2001 yılının Kasım ayında bildirilen yükümlülükleri askıya alma tedbirinin temel olarak kanuna uygunluğuna itiraz etmek suretiyle yerel mahkemeler önünde açmış oldukları davalar kapsamında bir hükme varmıştır. Bu bağlamda Lordlar Kamarası, ulusun varlığını tehdit eden acil bir durumun söz konusu olduğuna, ancak tutukluluk şemasının güvenlik tehdidine yönelik olmadığına kanaat getirmiştir. Özellikle de, Birleşik Krallık vatandaşlarının da El-Kaide ile bağlantılı terör ağlarında yer aldıklarına dair delillerin mevcut olduğunu ve söz konusu tutukluluk şemasına bakıldığında, yabancı vatandaşlara adil bir muamele yapılmayarak ayrımcılığa mahal verildiğini değerlendirmiştir. Bu nedenle Lordlar Kamarası, İnsan Hakları Kanunu uyarınca, bir aykırılığın söz konusu olduğuna kanaat getirerek, yükümlülükleri askıya alma tedbirini kaldırmıştır. 2001 yılında yürürlüğe giren Terörle

Mücadele, Suç ve Güvenlik Kanunu'nun 4. maddesi, Parlamento tarafından 2005 yılının Mart ayında yürürlükten kaldırılmıştır. Tutuklu başvurular serbest bırakıldıktan hemen sonra, 2005 Terörle Mücadele Kanunu uyarınca kontrole tabi tutulmuşlardır.

Mahkeme özellikle, güvenlik meselesi haline gelen bir duruma yönelik olarak (11 Eylül 2001 tarihinin ardından bir terör saldırısının meydana gelme ihtimali), Hükümet ve Parlamento tarafından bir göç tedbirinin seçilmesiyle, sorun yeterince ele alınamamış olup, bu tedbir nedeniyle, bir grup terör şüphelisi açısından orantısız ve ayrımcılık gözetilen süresiz bir tutukluluk külfeti söz konusu olmuştur. Söz konusu tehlikenin kaynağı hem İngiliz vatandaşları hem de yabancı ülke vatandaşlarıdır ve herhangi bir İngiliz vatandaşının veya yabancı ülke vatandaşının bir suç söz konusu olmaksızın tutuklanmasının yaratacağı olumsuz etki birbirininkinden farklı olmayacaktır. Bu nedenle Mahkeme, yükümlülükleri askıya alma tedbirlerinin, İngiliz vatandaşları ve yabancı ülke vatandaşları arasında ayrımcılık yapılması nedeniyle orantısızlık teşkil ettiğini değerlendirerek, Sözleşme'nin **5 § 1 maddesinin ihlal edildiğine** karar vermiştir.

(3) Yükümlülükler aykırı tedbirler, uluslararası hukuk bağlamındaki diğer yükümlülükler aykırı olamaz

Brannigan ve McBride/Birleşik Krallık

26 Mayıs 1993 (karar)

Başvuranlar Mahkeme önünde ilk defa, Birleşik Krallığın taraf olduğu Birleşmiş Milletler Kişisel ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 4. maddesi uyarınca, yükümlülükler aykırı olarak tedbirlerin geçerli olabilmesi için, genel bir tehlike durumunun “resmi olarak ilan edilmesi” gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Böyle bir ilan söz konusu olmadığından, alınan tedbirlerin, Birleşik Krallığın uluslararası hukuk kapsamındaki yükümlülüklerine ters düştüğünü değerlendirmiştir. Başvuranların görüşüne göre, yalnızca Parlamentonun beyanı yeterli olmayıp, resmi bir ilan yapılması gerekmektedir.

Mahkeme, İçişleri Bakanının 22 Aralık 1988 tarihinde Avam Kamarasına yapmış olduğu beyanın resmi nitelikte olduğunu ve Hükümetin yükümlülükler aykırı tedbirlerin alınmasına ilişkin gerekçelerini aleni olarak belirttiğini ve dolayısıyla resmi bir bildiri niteliğinde olduğunu gözlemlemiştir. İçişleri Bakanı söz konusu beyanında, Hükümetin yükümlülüklerine aykırı tedbirler alma kararının gerekçelerini detaylı bir şekilde açıklayarak, Avrupa Sözleşmesi'nin 15. maddesi ve Kişisel ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin

4. maddesi uyarınca, yükümlülüklere aykırı tedbirler alma girişiminde bulunulduğunu beyan etmiştir. Bu değerlendirmeler ışığında Mahkeme, başvuranın bu husustaki görüşünün dayanaktan yoksun olduğuna kanaat getirerek, Sözleşme'nin **5 § 3 maddesinin** (özgürlük ve güvenlik hakkı) **ihlal edilmediğine** karar vermiştir.

Usuli koşullar

Usul olarak, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 15 § 3 maddesi kapsamında, yükümlülüklerini askıya alma hakkını kullanan bir Devletin Avrupa Konseyi Genel Sekterine bu hususu bildirme yükümlülüğü söz konusudur. Bu bildirimde, alınan tedbirlere, alınan tedbirlerin gerekçelerine ve tedbirlerin uygulanmasının sona ereceği tarihe yer verilmelidir.

Yükümlülükleri askıya alma tedbirinin resmi ve aleni olarak bildirilmemesi durumunda, Sözleşme'nin 15. maddesinin uygulanamaması

Kıbrıs/Türkiye

4 Ekim 1983 (Avrupa İnsan Hakları Komisyonu raporu⁷)

İlgili dava, 1974 yılının Temmuz ve Ağustos aylarında Türkiye tarafından Kuzey Kıbrıs'ta gerçekleştirilen askeri operasyonlar sonrasında bölgedeki mevcut durumu konu almıştır. Kıbrıs Hükümeti, Türkiye'nin, Kıbrıs Cumhuriyeti topraklarının %40'ını işgal etmeye devam ettiğini ve Sözleşme hükümlerinden bazılarını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

Komisyon, daha önce *Kıbrıs/Türkiye* davasında varmış olduğu bulguları teyit etmiştir. Bu bağlamda Komisyon'un kanaatine göre, Türkiye'nin **yükümlülükleri askıya alma tedbirini resmi ve aleni olarak bildirmemesi nedeniyle**, Kuzey Kıbrıs'taki kişiler ve taşınmazlar ile ilgili olarak **Türkiye'nin almış olduğu tedbirler bakımından Sözleşme'nin 15. maddesi uygulanamaz**. Komisyon, mevcut davada Sözleşme'nin **15. maddesinin uygulanmamasına** karşı çıkararak, Türkiye'nin Sözleşme'nin 5. maddesini (özgürlük ve güvenlik hakkı) ve Sözleşme'ye Ek 1 No'lu Protokol'ün 1. maddesi (mülkiyet hakkı) ile birlikte, Sözleşme'nin 8. maddesini (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) ihlal ettiğini değerlendirmiştir.

Alınan tedbirler ve öne sürülen gerekçeler hakkında bilgi

Yunanistan/Birleşik Krallık

26 Eylül 1958 (Avrupa İnsan Hakları Komisyonu raporu⁸)

⁷ Bk. yukarıda 6 numaralı dipnot.

İlgili zamanda bir İngiliz kolonisi olan Kıbrıs Adası, 1955 ve 1957 seneleri arasında gerilimli bir süreç yaşamış olup, bu dönemde özellikle bağımsızlık protestoları gerçekleştirilmiş ve aynı zamanda Rum topluluğu ve Türk azınlıklar arasındaki ilişkiler kötüye gitmeye başlamıştır. Bu bağlamda İngiliz Hükümeti 1955 yılında, Sözleşme'nin 15. maddesi uyarınca, yükümlülüklerini askıya almak suretiyle birtakım tedbirler almıştır. Hükümet 1955 yılının Ekim ayında, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine bildirimde bulunmuş, ancak tedbirler hakkında ne bilgi sunmuş ne de gerekçe belirtmiştir. Söz konusu zamanda İngiliz Hükümetinin ve Kıbrıs idari makamlarının Sözleşme'yi ihlal ettiğinden şikâyetçi olan Yunan Hükümeti, Kıbrıs idari makamlarının eylemlerinden İngiliz Hükümetini sorumlu tutarak, özellikle, söz konusu aykırı tedbirlerin Sözleşme'nin 15 § 3 maddesinde öngörülen usuli gereklilikleri karşılamadığını ileri sürmüştür.

Komisyon, Devletlerin söz konusu tedbirleri, Diğer Taraf Devletlerin de tedbir bağlamında askıya alınan yükümlülükleri nitelik ve derece bakımından değerlendirebilecekleri yeterli bilgilerle birlikte, herhangi bir gecikmeye mahal vermeksizin bildirmeleri gerektiğini kaydetmiştir. Mevcut davada, yükümlülükleri askıya alma tedbirinin uygulanması ve bildirilmesi arasında geçen üç aylık süre aşırı uzun olup, iddia konusu olağanüstü durumdan kaynaklı idari gecikmeler sürenin uzunluğunu için haklı bir gerekçe oluşturmamıştır. İlâveten, İngiliz Hükümetinin sözlü notunun ardından, Sözleşme'den doğan yükümlülükleri askıya alma bağlamında alınan tedbirleri içeren bir yazı da oluşturulmamıştır. Ancak Komisyon, Sözleşme'nin 15. maddesinin 3. fıkrasının, bildirimde yer alması gereken bilgiler hakkında net bir yol göstermediğini kabul etmekle birlikte ve aynı zamanda söz konusu bildirim ilgili hüküm kapsamında yapılan ilk bildirim olduğunu göz önünde bulundurarak, ilgili davada Sözleşme'nin 15 § 3 maddesine yeterince riayet edilmediğinden bahsedilemeyeceğini kaydetmiştir. Yine de Komisyon, Sözleşme'nin koşullarının kusursuz bir şekilde yerine getirilebilmesi için, **Sözleşme'nin 15. maddesi uyarınca alınan tedbirlerin yazıya dökülmüş halinin ilgili Taraf Devletçe sunulan bilgiler kapsamında yer almasının gerekli olduğunu** ilave etmiştir.

Lawless/İrlanda (no.3)

1 Temmuz 1961 (karar)

⁸ Bk. yukarıda 6 numaralı dipnot.

İrlanda Hükümeti 20 Temmuz 1957 tarihinde, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine bir yazı göndererek, Devlete Karşı Suçlar Yasası'nın (1940) II. Bölümünün 8 Temmuz 1957 tarihinde yürürlüğe girdiğini bildirmiş ve şunu belirtmiştir: "... [yasanın] yürürlüğe girmesiyle özel yakalama ve tutuklama yetkileri sunulmuş olup, bu yasa, Sözleşme'de öngörülen yükümlülüklerin askıya alınmasını gerektiren hususlar içerebilir...". Başvuran, İrlanda Hükümetinin 20 Temmuz tarihli mektuba dayanma hakkına başvurmasının geçerli bir bildirim yöntemi olduğuna itiraz etmiştir. Başvuran bu bağlamda, özellikle, Sözleşme'nin 15 § 3 maddesinin koşullarının yerine getirilmediğini ileri sürmüştür.

Mahkeme, İrlanda Hükümetinin, Sözleşme'nin 15 § 3 maddesi kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirmiş olduğunu değerlendirmiştir. Mahkeme, 1940 Yasası'nın II. Bölümünün ve bunun yürürlüğe girdiğini bildiren 5 Temmuz tarihli Beyannamenin (8 Temmuzda yayınlanmıştır) nüshalarının 20 Temmuz 1957 tarihli yazıyla birlikte gönderilmiş olduğunu gözlemlemiştir. Söz konusu yazıda ayrıca, "kamu huzuru ve düzenine karşı suç işlenmesini ve Sözleşme kapsamında izin verilen yetkinin dışında askeri veya silahlı yetkilerin kullanılmasını önlemek amacıyla" ilgili tedbirlerin alındığı açıklanmıştır. Dolayısıyla, İrlanda Hükümeti, alınan tedbirler ve gerekçeleri hakkında Genel Sekretere yeterli bilgi sunmuştur. Ayrıca, İrlanda Hükümeti, Sözleşme kapsamındaki yükümlülüklerini askıya alma tedbirleri kabul edildikten yalnızca on iki gün sonra, ilgili bilgileri Genel Sekreterin dikkatine sunmuş olup, bu bağlamda, herhangi bir gecikme olmaksızın bildirimde bulunulmuştur. Sonuç olarak, Sözleşme'de, Sözleşmecî Devletin, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine gönderdiği yükümlülükleri askıya alma bildirimini kendi bölgesinde resmen ilan etmesi gerektiğine dair özel bir hüküm bulunmamaktadır.

Aksoy/Türkiye

18 Aralık 1996 (karar)

Türk Hükümeti, 6 Ağustos 1990 tarihinde Avrupa Konseyi Genel Sekreterine gönderdiği yazıda özellikle, Türkiye'nin güneydoğu bölgesindeki ulusal güvenliğin tehlikede olduğunu, bu bağlamda olağanüstü hal ilan edilen söz konusu bölgeyle ilgili olarak 10 Mayıs 1990 tarihinde iki adet kanun hükmünde kararname (424 ve 425 sayılı) yayınlandığını ve Sözleşme'de öngörülen bazı hükümlere aykırı tedbirlerin alınmasının söz konusu olabileceğini bildirmiştir. Türk Hükümeti, Genel Sekretere gönderdiği 3 Ocak 1991 tarihli ikinci yazısında, 424 ve 425 sayılı Kararnamelerle olağanüstü hal bölgesi valisine verilmiş olan yetkilerin, 430 sayılı Kararnamenin yürürlüğe konulmasıyla kısıtlandığını belirtmiştir.

Mahkeme huzuruna çıkanlardan hiçbiri, Türkiye Cumhuriyeti'nin yükümlülüklerini askıya alma bildiriminin Sözleşme'nin 15 § 3 maddesinin (Avrupa Konseyi Genel Sekreterine Sözleşme'ye aykırı alınan tedbirler ve gerekçeleri hakkında eksiksiz bilgi sunmak) şekli şartlarına uygun olduğu konusunda itirazda bulunmamıştır. **Mahkeme, söz konusu meseleyi resen inceleme yetkisine sahip olduğuna vurgu yaparak, özellikle, Türk Hükümetinin yaptığı bildirim, Sözleşme'nin 15 § 3 maddesinin koşullarına uygun olarak, ilgili tedbir (başvuranın, adli denetime tabi tutulmaksızın, en az on dört gün boyunca tutulması) hakkında yeterli bilgi içerip içermediği hususunda kendisinin değerlendirme yapacağını belirtmiştir.** Ancak, bu bulgusu ışığında Mahkeme, ilgili koşullar kapsamında söz konusu tedbirin kesin olarak gerekli olmadığını ve dolayısıyla bu hususu hükme bağlamanın gerekmediğini değerlendirmiştir.

Sakık ve Diğerleri/Türkiye

26 Kasım 1997 (karar)

Mevcut davaya konu olay, altı TBMM üyesinin yakalanarak polis tarafından gözaltına alınması ve ulusal güvenlik mahkemesi huzuruna çıkarılması ile ilgilidir. Türk Hükümeti, Sözleşme'nin 15. maddesi uyarınca aykırı tedbirler alma hakkını kullandığını belirterek, mevcut davada Türkiye'nin Sözleşme'nin 5. maddesini (özgürlük ve güvenlik hakkı) ihlal etmediğini ileri sürmüştür. Başvuranlar, söz konusu yükümlülükleri askıya alma hakkının, kendileri ile ilgili olarak uygulanan tedbirler bakımından geçerli olmadığını dikkate almışlardır.

Mahkeme, 6 Ağustos 1990 tarihli derogasyon ve 3 Ocak 1991 tarihli yazıda, 424, 425 ve 430 sayılı Kararnamelerin, içeriklerine dair açıklayıcı özetlerine bakıldığında, yalnızca olağanüstü halin ilan edildiği bölgelerde uygulandığını, dolayısıyla Ankara ilini kapsamadığını kaydetmiştir. Ancak, başvuranlar, ilk olarak Ankara Ulusal Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet savcısının, sonra da bu mahkemede görevli hâkimlerin kararları üzerine Ankara'da yakalanmış ve tutuklanmışlardır. Türk Hükümeti, bunun, derogasyonun uygulanması açısından bir engel teşkil etmediğini ve davaya konu olayların yalnızca, Türkiye'nin güneydoğusunda yer alan olağanüstü hal bölgesinden yürütülen bir terör kampanyasının uzamasına ilişkin olduğunu belirtmiştir. Mevcut davada **Mahkeme, söz konusu derogasyonun bölgesel kapsamını değerlendirirken, derogasyon bildirisinde açıkça ifade edilmeyen şekilde bir kapsam genişletmesi yapması halinde, Sözleşme'nin 15. maddesinin amaçlarına ters düşeceğini değerlendirmiştir.** Bu nedenle, söz konusu

derogasyon mevcut davanın koşullarında yer bakımından uygulanabilir değildir ve Sözleşme'nin 15. maddesinin şartlarını karşılayıp karşılamadığı konusunda bir değerlendirme yapmak da gereksizdir.

Ayrıca bk. diğer kararlar arasında, 2 Kasım 2004 tarihli [Abdülşamet Yaman/Türkiye](#) kararı ve 27 Mayıs 2004 tarihli [Yurttaş/Türkiye](#) kararı.

Tedbirlerin uygulanmasının sona erdiği tarih hakkında bilgi

Brogan ve Diğerleri/Birleşik Krallık

29 Kasım 1988

Terör faaliyetleri şüphelisi konumunda olan dört başvuran 1984 yılının Eylül ve Ekim aylarında Kuzey İrlanda'da polis tarafından yakalanmış ve başvuruların ifadeleri dört gün altı saat ile altı gün on altı buçuk saat arasında değişen sürelerde alınmış olup, kendilerine herhangi bir ceza verilmeden veya hâkim karşısına çıkarılmadan serbest bırakılmışlardır. Birleşik Krallık Hükümeti, özellikle organize terörün oluşturduğu tehdit başta olmak üzere, Kuzey İrlanda'daki zor koşulları öne sürmüştür.

Mahkeme, **İngiliz Hükümetinin** 22 Ağustos 1984 tarihinde **Avrupa Konseyi Genel Sekreterine**, Kuzey İrlanda'daki olağanüstü hal nedeniyle Sözleşme'nin 15. maddesi uyarınca **yükümlülüklerini askıya almaya yönelik yapmış olduğu bildirimini geri çektiğine dair bilgi verdiğini** gözlemlemiştir. Sonuç olarak, mevcut yargılamalarda, Kuzey İrlanda'daki bir terörist kampanyası nedeniyle, Birleşik Krallığın Sözleşme kapsamındaki yükümlülüklerinden herhangi birinin askıya alınmasının Sözleşme'nin 15. maddesi uyarınca izin verilebilir olup olmadığı konusunda bir değerlendirme yapmaya gerek olmamıştır. Davaya ilişkin incelemenin, **hakkında şikâyette bulunulan Sözleşme maddelerinin tamamen uygulanabilir olması** temelinde ilerlemesi gerekmektedir. **Ancak bu durum, davanın geçmişi ile ilgili koşulların dikkate alınmasına engel olmamıştır.** Sözleşme'nin 5. maddesi bağlamında, söz konusu koşullara verilmesi gereken önemi belirlemek ve mevcut davada, kurulan dengenin, söz konusu maddenin uygulanabilir hükümlerine uygun olup olmadığını, bu hükümler ışığında tespit etmek Mahkemenin görevidir. Mahkeme, dört gün altı

saatlik veya daha uzun olan bir sürenin, hızlılık koşuluna uygun olmadığını değerlendirerek, Sözleşme'nin 5 § 3 maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

Sınırlanamayan veya gayri maddi haklar

Sözleşme'nin 2. maddesi (yaşam hakkı)

Mc Cann ve Diğerleri/Birleşik Krallık

27 Eylül 1995 (karar)

Geçici İrlanda Cumhuriyet Ordusunun üç üyesi, bomba patlatmak için kumanda aygıtı bulundurdukları şüphesiyle, SAS komandolarınca Cebelitarık'ta bir caddede vurularak öldürülmüşlerdir. Maktullerin mirasçıları olan başvuranlar, güvenlik hizmetlerince ölümcül güç kullanılması sonucu Sözleşme'nin 2. maddesinin ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

Mahkeme, söz konusu operasyonun, şüphelilerin öldürülmesine gerek olmaksızın kontrol ve organize edilebileceğini değerlendirerek, Sözleşme'nin 2. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir. Mahkeme özellikle, Sözleşme'nin **2. maddesinin** "...yalnızca yaşam hakkını güvence altına almadığına, aynı zamanda yaşamdan yoksun bırakmanın gerekçelendirilebileceği koşulları belirlediğine" ve bu yönüyle de, "**Sözleşme'nin en temel hükümlerinden biri olduğuna... ve barış zamanında, Sözleşme'nin 15. maddesi kapsamında bu maddeye aykırı hareket edilemeyeceğine**" işaret etmiştir (Bk. kararın 147. paragrafı).

Ayrıca bk. diğer kararlar arasında, 20 Aralık 2004 tarihli Makaratzis/Yunanistan kararı (Büyük Daire) § 56, 24 Şubat 2005 tarihli Isayeva/Rusya ve Isayeva ve Diğerleri/Rusya kararları ve 24 Mart 2011 tarihli Giuliani ve Gaggio/İtalya kararı (Büyük Daire) § 174.

Sözleşme'nin 3. maddesi (işkence ve insanlık dışı veya aşağılayıcı ceza ya da muamele yasağı)

Aksoy/Türkiye

18 Aralık 1996 (karar)

Başvuran, PKK'ya yardım ve yataklık ettiği şüphesiyle yakalanarak gözaltına alınmıştır. Başvuran, çeşitli şekillerde kötü muameleye maruz bırakıldığından şikâyetçi olmuştur (ifadesi alınırken gözlerinin bağlı olması, kolları vücudunun arkasında birleştirilerek bu şekilde asılı tutulması ("Filistin askısı"), elektrik akımına maruz bırakılması bu esnada üzerine su atılarak

akımın şiddetlendirilmesi ve son olarak, dövülmesi, tokatlanması ve sözlü tacize maruz bırakılması).

Mahkeme, bahsedildiği şekilde ciddi ve zalimce bir müdahalenin işkenceden başka bir şey olmadığını değerlendirerek, Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir. Mahkeme özellikle şu değerlendirmeyi yapmıştır: “Mahkemenin birçok davada gözlemediği üzere, Sözleşme'nin 3. maddesi, demokratik toplumun en temel değerlerinden birini barındırmaktadır. Sözleşme, organize terör ve suçlarla mücadele gibi en zor koşullarda bile, işkence veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezayı mutlak surette yasaklamaktadır. Sözleşme'nin maddi hükümlerinin çoğunun aksine ... Sözleşme'nin **3 maddesi** istisna içermemekte olup, **Sözleşme'nin 15. maddesi uyarınca, ulusun varlığını tehdit eden olağanüstü hallerde bile ilgili maddeye aykırı hareket etmeye izin verilemez...**” (kararın 62. paragrafı).

Ayrıca bk. diğer kararlar arasında, 18 Ocak 1978 tarihli [İrlanda/Birleşik Krallık](#) kararı, § 163; 7 Temmuz 1989 tarihli [Soering/Birleşik Krallık](#) kararı, § 88; 15 Kasım 1996 tarihli [Chahal/Birleşik Krallık](#) kararı, § 79; 28 Şubat 2008 tarihli [Saadi/İtalya](#) kararı, § 127; 13 Aralık 2012 tarihli [El-Masri/Makedonya Cumhuriyeti](#) kararı (Büyük Daire), § 195 ve 24 Temmuz 2014 tarihli [Al Nashiri/Polonya](#) kararı, § 507.

Öcalan/Türkiye (no. 2)

18 Mart 2014 (karar)

Başvuran, yasadışı örgüt olan PKK'nın kurucusu olup, özellikle, kendisine verilmiş olan müebbet hapis cezasının düşürülemez nitelikte olmasından ve İmralı adasında bulunan cezaevindeki tutukluluk koşullarından (bilhassa, soysal tecrit ve telefon veya ziyaret yoluyla aile bireyleri ve avukatlarıyla görüşmesinin kısıtlanması) şikayetçi olmuştur.

Mahkeme, başvuranın 17 Kasım 2009 yılına kadar maruz bırakıldığı tutukluluk koşullarının insanlık dışı muamele teşkil ettiğini değerlendirerek, Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edildiğine, ancak sonraki dönemde söz konusu maddenin ihlal edildiğine kanaat getirmiştir. Mahkeme özellikle şu gözlemlerde bulunmuştur: “Sözleşme'nin 3. maddesi, demokratik toplumların en temel değerlerinden birini koruma altına almaktadır. Terör ve organize suçlarla mücadele gibi en zor durumlarda bile, ilgili kişinin davranışlarına bakılmaksızın, işkence ve insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ya da işkence, Sözleşme uyarınca mutlak surette yasaklanmaktadır... Günümüz modern dünyasında, Devletler, halkını terör eylemlerinden

korurken büyük zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Ancak, Sözleşme'nin maddi hükümlerinin çoğunun aksine ... Sözleşme'nin **3 maddesi** istisna içermemekte olup, **Sözleşme'nin 15 § 2 maddesi uyarınca, ulusun varlığını tehdit eden olağanüstü hallerde bile ilgili maddeye aykırı hareket etmeye izin verilemez...**" (kararın 97. ve 98. paragrafları).

Sözleşme'nin 4 § 1 maddesi (kölelik ve zorla çalıştırma yasağı)

Rantsev/Kıbrıs ve Rusya

1 Ocak 2010 (karar)

Başvuran, 2001 yılının Mart ayında Kıbrıs'a çalışmaya giden ve orada yaşamını yitiren genç bir kadının babasıdır. Başvuran, kızı hayattayken, Kıbrıs polisinin onu insan kaçakçılığında korumak ve ölümünden sorumlu olanları cezalandırmak adına elinden geleni yapmadığını ileri sürmüştür. Başvuran ayrıca, Rus yetkili makamlarının, kızının kaçakçılığa maruz kaldığı iddiasına ve ölümüne ilişkin soruşturma yapmadıklarından ve kızını kaçakçılık riskinden korumak adına herhangi bir girişimde bulunmadıklarından şikâyetçi olmuştur.

Mahkeme, Kıbrıs'ın Sözleşme'nin 4. maddesi kapsamındaki pozitif yükümlülüklerini yerine getirmediğini ve ayrıca, Rusya'nın da, başvuranın nasıl ve nerede çalıştırıldığı ve özellikle de bu eylemde parmağı olanların tespiti konularında girişimde bulunmayarak, bu maddeyi ihlal ettiğine karar vermiştir. Mahkeme özellikle şuna vurgu yapmıştır: "...Sözleşme'nin 2. ve 3. maddeleri ile birlikte, Sözleşme'nin 4. maddesi de, Avrupa Konseyini oluşturan demokratik toplumların temel değerlerinden birini kapsamaktadır... Sözleşme'nin maddi hükümlerinin çoğunun aksine ... **Sözleşme'nin 4. maddesi istisna içermemekte olup**, Sözleşme'nin 15 § 2 maddesi uyarınca, ulusun varlığını tehdit eden olağanüstü hallerde bile ilgili maddeye aykırı hareket etmeye izin verilemez..." (kararın 283. paragrafı).

Ayrıca bk. diğer kararlar arasında, 26 Temmuz 2005 tarihli **Siliadin/Fransa** kararı, § 112; 13 Kasım 2012 tarihli **C.N./Birleşik Krallık (no. 4239/08)** kararı, § 65 ve 7 Temmuz 2011 tarihli **Stummer/Avusturya** kararı (Büyük Daire), § 116.

Sözleşme'nin 7. maddesi (kanunsuz ceza olmaz)

Del Río Prada/İspanya

21 Ekim 2013 (karar – Büyük Daire)

Mevcut dava, terör suçları nedeniyle mahkûm edilen bir kişinin serbest bırakılacağı tarihin, mahkûmiyetine hükmedilmesinin ardından Yüksek Mahkeme tarafından kabul edilen yeni bir

yaklaşım – “Parot doktrini” olarak bilinen içtihadı dayalı- neticesinde ertelenmesini konu almaktadır. Başvuran özellikle, Yüksek Mahkemenin, mahkûmiyetinin ardından ceza indiriminin geriye yürür uygulanmasına ilişkin içtihadı aykırı hareket ettiğinden ve bunun neticesinde de tutukluluk süresinin yaklaşık dokuz yıl uzatıldığından şikâyetçi olmuştur.

Mahkeme, başvuranın mahkûmiyetine hükmedildiği zamanda yürürlükte olan İspanyol kanununda öngörülenden daha uzun süre hapiste kalması nedeniyle, Sözleşme’nin 7. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir. Mahkeme özellikle şu değerlendirmede bulunmuştur: “Sözleşme’nin 7. maddesi kapsamına giren ve hukukun üstünlüğünün temel unsurlarından biri olan ilgili güvence, Sözleşme’de önemli bir yere sahiptir ve Sözleşme’nin 15. maddesi uyarınca, ulusun varlığını tehdit eden olağanüstü hallerde bile söz konusu maddeye aykırı hareket etmeye izin verilemez...” (kararın 77. paragrafı).

Ayrıca bk. diğer kararlar arasında, 27 Şubat 2001 tarihli [Ecer ve Zeyrek/Türkiye](#) kararı, § 29; 12 Şubat 2008 tarihli [Kafkaris/Kıbrıs](#) kararı (Büyük Daire), § 137 ve 17 Aralık 2009 tarihli [M./Almanya](#) kararı § 117.

Sözleşme’nin 7 No’lu Protokolü’nün 4. maddesi (aynı suçtan iki kez yargılanmama ve cezalandırılmama hakkı)

7 No’lu Protokol’ün 4 § 3 maddesine göre: “Sözleşme’nin 15. maddesi çerçevesinde **bu madde ile derpiş olunan yükümlülükler aykırı hiçbir tedbir alınmaz.**”

Ölüm cezasının kaldırılmasına dair, Sözleşme’nin 6 No’lu Protokolü ve ölüm cezasının her durumda kaldırılmasına dair, Sözleşme’nin 13 No’lu Protokolü

[Al-Saadoon ve Mufdhi/Birleşik Krallık](#)

2 Mart 2010 (karar)

Başvuranlar, Sünni Müslüman olan iki Irak vatandaşıdır ve 2003 Irak istilasından kısa süre sonra iki İngiliz askerinin cinayetine karışmakla suçlanmışlardır. Başvuranlar, kendilerinin İngiliz yetkili makamları tarafından Irak himayesine gönderilmeleri neticesinde, asılarak idam edilme riskiyle karşı karşıya kaldıklarından şikâyetçi olmuşlardır.

Mahkeme, Sözleşme’nin 3. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiş olup, Sözleşme’nin 2. maddesinin ve 13 No’lu Protokol’ün 1. maddesinin ihlal edilip edilmediği hususunda bir karara varmanın gerekli olmadığını değerlendirmiştir. 13 No’lu Protokol’ün 1. maddesi ile

ilgili olarak Mahkeme, “bu hükme bağlı olan Devletler bakımından, 13 No’lu Protokol’ün 1. maddesi uyarınca **ölüm cezasına mahkûm edilmeme hakkı – bu maddeye aykırı tedbirler alınmasına izin verilmez** ve söz konusu hak tüm koşullarda geçerlidir - Sözleşme’nin 2. ve 3. maddeleri gibi, Avrupa Konseyini oluşturan demokratik toplumların temel değerlerinden birini kapsamaktadır” (kararın 118. paragrafı).

Uluslararası silahlı çatışmalar ve Sözleşme’nin 15. maddesi uyarınca aykırı tedbirler almaya yönelik resmi bir beyanın bulunmaması

Hassan/Birleşik Krallık

16 Eylül 2014 (Büyük Daire)

Mevcut dava, bir Irak vatandaşının – başvuranın erkek kardeşi – İngiliz silahlı kuvvetleri tarafından esir alınmasını ve 2003 yılında savaş boyunca Irak’ın güneydoğusunda bulunan Buca kampında tutulmasını konu almaktadır. Başvuran özellikle, erkek kardeşinin yakalanmasının ve tutulmasının keyfi olduğunu, kanuna aykırı olduğunu ve usulü güvenceler içermediğini ileri sürmüştür. Birleşik Krallık, Sözleşme’nin 15. maddesi uyarınca, Irak’taki operasyonlarıyla ilgili olarak, Sözleşme’nin 5. maddesi (özgürlük ve güvenlik hakkı) kapsamındaki yükümlülüklerine aykırı tedbirler almak için herhangi bir resmi talepte bulunmamıştır. Bunun yerine Hükümet, Mahkemeye sunmuş olduğu dilekçelerinde, Birleşik Krallığın Sözleşme’nin 5. maddesi kapsamına giren yükümlülüklerini uygulamaması veya bir şekilde bu yükümlülükleri uluslararası insani hukuk kapsamındaki tutuklama yetkileri ışığında yorumlaması talebinde bulunmuştur.

Mahkeme özellikle, Sözleşmeciler Devletlerin, uluslararası silahlı çatışmalar boyunca Üçüncü ve Dördüncü Cenevre Sözleşmeleri’ne⁹ dayanarak kişileri tutuklama amacı doğrultusunda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 5. maddesi (özgürlük ve güvenlik hakkı) kapsamındaki yükümlülüklerini askıya almadıklarını kaydetmiştir. Söz konusu uygulamaya, Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme’ye istinaden ayna tutulmuştur. Bilhassa bu hususlar ışığında Mahkeme, Birleşik Krallık Hükümetinin, Sözleşme’nin 15. maddesi uyarınca resmi bir derogasyonun olmamasıyla Mahkemenin bu dava kapsamında 5. maddeyi yorumlarken ve uygularken uluslararası insani hukuk hükümlerini dikkate almasına engel

⁹ 12 Ağustos 1949 tarihli dört adet Cenevre Sözleşmesi vardır: üçüncüsü, Savaş Esirlerine Yapılacak Muamele ile ilgili Cenevre Sözleşmesi, dördüncüsü ise Savaş Zamanında Sivillerin Korunmasına ilişkin Cenevre Sözleşmesi’dir.

olunmadığı yönündeki iddiasını kabul etmiştir. Bununla birlikte ve Uluslararası Adalet Divanı içtihatlarına uygun olarak, Avrupa Mahkemesi, uluslararası silahlı çatışma durumlarında dahi Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde öngörülen güvencelerin - uluslararası insani kanun hükümlerinin geçmişine aykırı olarak yorumlanmasına rağmen - uygulanmaya devam ettiğini değerlendirmiştir. Silahlı çatışma bağlamında, uluslararası insani kanun ve Avrupa Sözleşmesi'nde öngörülen güvencelerin bir arada değerlendirilmesi nedeniyle, Sözleşme'nin 5. maddesi kapsamında özgürlükten yoksun bırakmaya izin verilmesine yönelik gerekçeler, mümkün olduğunca, Üçüncü ve Dördüncü Cenevre Sözleşmeleri uyarınca savaş esirlerinin alınması ve güvenlik açısından tehdit oluşturan sivillerin tutuklanması ile desteklenmelidir. Mahkeme, barış zamanındaki göz hapsinin, Sözleşme'nin 15. maddesi uyarınca aykırı tedbirler alma hakkı kullanılmadan, Sözleşme'nin 5. maddesi bağlamında değerlendirilen özgürlükten yoksun bırakma kapsamına girmediğini dikkate almıştır. Yalnızca, uluslararası insani hukuk uyarınca savaş esirlerinin alınması ve güvenlik açısından tehdit oluşturan sivillerin tutuklanması kabul gören uluslararası silahlı çatışma durumlarında, Sözleşme'nin 5. maddesinin bu tür geniş yetkileri kullanmaya izin verdiğiinden bahsedilebilir.

Mevcut davanın koşullarına istinaden Mahkeme, başvuranın erkek kardeşinin yakalanıp tutuklanmasının, Üçüncü ve Dördüncü Cenevre Sözleşmeleri uyarınca Birleşik Krallığa tanınan yetkilerle tutarlı olduğunu ve keyfi bir nitelik taşımadığını değerlendirmiştir. Bu nedenle Mahkeme, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin **5 §§ 1, 2, 3 veya 4. maddelerinin ihlal edilmediğine** karar vermiştir.

Metin ve belgeler

Özellikle bakınız:

Mahkemenin Araştırma Birimi tarafından hazırlanmış olan rapor; [*“National security and case-law of the European Court of Human Rights” \(Ulusal güvenlik ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin İçtihatları\)*](#) 2013 (yalnızca Fransızca olarak mevcuttur)

Mahkemenin Basın Birimi tarafından hazırlanmış olan bilgi notu; [*“Terrorism and the European Convention on Human Rights” \(Terör ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi\)*](#), son güncelleme: Kasım 2015